

KLIIMAMINISTEERIUM

ENERGEETIKA, MAAVARADE JA VÄLISÕHU PROGRAMM 2027-2030

Sisukord

1. Programmi üldinfo	3
2. Sissejuhatus.....	3
3. Hetkeolukorra analüüs ja olulised tegevused	5
4. Programmi eesmärk ja mõõdikud	8
5. Rahastamiskava	10
6. Programmi tegevused ja tegevuste täitmise analüüs	10
Programmi tegevus 1. Energiajulgeolek ja kriisikindlus	10
Programmi tegevus 2. Puhas energiavarustus	14
Programmi tegevus 3. Maavarad.....	18
Programmi tegevus 4. Välisõhu kvaliteet.....	21
7. Programmi juhtimiskorraldus	25
Lisa 1. 2025. a programmi ja programmi tegevuste eelarve täitmine.....	26
Lisa 2. Programmi teenuste kirjeldus	27
Lisa 3. Mõõdikute kirjeldus.....	32

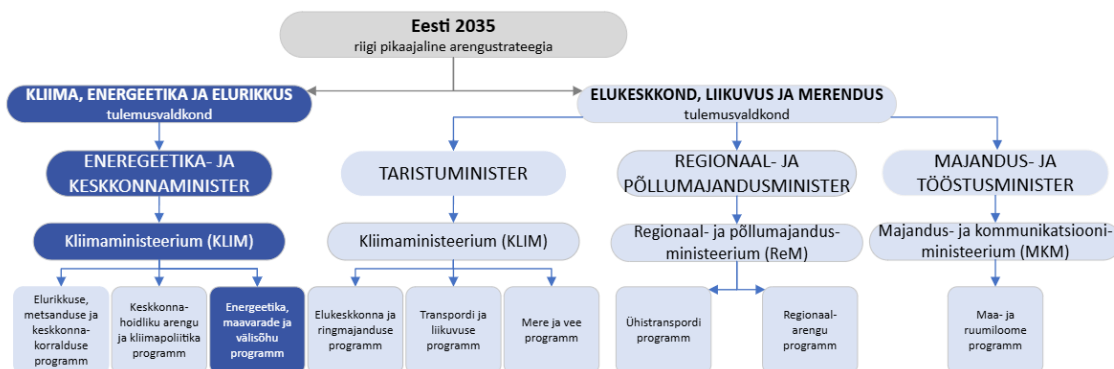
1. Programmi üldinfo

Tulemusvaldkond	Kliima, energeetika ja elurikkus
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eestis on elurikas loodus, jätkusuutlik energia varustuskindlus, keskkonnateadlik ühiskond ja kliimakindel majandus.
Valdkonna arengukava	Valdkonna arengukava: Energiamajanduse arengukava aastani 2035 (ENMAK) Muud strateegilised dokumendid: Maapõuepoliitika põhialused aastani 2050 Teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riiklik programm aastateks 2020–2030
Programmi nimi	Energeetika, maavarade ja välisõhu programm
Programmi eesmärk	Eestis on hea välisõhu kvaliteet. Energiavarustus on pidev ja kindel ning energia lõpphind konkurentsivõimeline ja energiatarbimine on säästlik. Maavarade uurimine, kaevandamine ja haldamine toetavad kestlikku arengut.
Programmi periood	2027–2030
Peavastutaja (ministeerium)	Kliimaministeerium (KLIM)
Kaasvastutajad (oma valitsemisala asutused)	Keskkonnaamet (KeA), Keskkonnaagentuur (KAUR), Eesti Geoloogiateenistus (EGT)

2. Sissejuhatus

Alused ja põhimõtted

Energeetika, maavarade ja välisõhu programm on üks kolmest tulemusvaldkonna „**Kliima, energeetika ja elurikkus**“ programmist.

Joonis 1. Kliimaministeeriumi põhitegevustega seotud tulemusvaldkonnad ja programmid.

Programmi koostamisel on lähtutud Kliimaministeeriumi vastutusvaldkondade ja juhtimisloogika ülesehitusest, mille järgi koondab programm ühise eesmärgi alla energeetika, maavarade ja välisõhu valdkondade eest vastutava asekanstleri koordineeritavad teemad.

Programmi rakendamisel arvestatakse riigi eelarvestrateegia, struktuurivahendite kasutamise rakenduskava, Eesti 2035 sihtide ning teiste seotud arengudokumentidega. Programmi koostamisel on arvestatud eelkõige eesmärkide, mõõdikute ja kavandatud tegevuste osas järgmiste dokumentidega: [Energiamajanduse arengukava aastani 2035](#), [maapõuepoliitika põhialuste aastani 2050](#), [kliimapolitiika põhialused aastani 2050](#) ning [teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programmiga aastateks 2020–2030](#).

Seosed ja eesmärgid

Programm aitab saavutada tulemusvaldkonna eesmärgi, toetades energiapuulgeolekut, puhta energia kasutuselevõttu, ressursitõhusat maapõue kasutust ja välisõhu kvaliteedi parandamist.

Tabel 1. Tulemusvaldkonna kliima, energeetika ja elurikkus mõõdikud ja sihttasemed.

Mõõdik/Sihttase	Viimane tegelik tase (2025)	2027	2028	2029	2030
Keskkonnateadlikkuse indeks (%) Allikas: Kliimaministeerium	41,10 (2024)	47,5	50,5	53	53
Kasvuhoonegaaside summaarne heitkogus, mln tonni CO ₂ ekvivalenti Allikas: Riiklik KHG inventuur	12,1 (2024)	11	10,6	10,3	9,9
Looduskaitse eesmärgil riiklikult kaitstavate alade osakaal maismaast, % Allikas: Kliimaministeerium	28	29	30	30	30
Metsamaa pindala hektarites, mln hektarit Allikas: KAUR SMI	2,35 (2024)	2,3	2,3	2,3	2,3
Energia jätkusuutlikkuse indeksi koht riikide järjestuses Allikas: Maailma Energeetikanõukogu	15. koht	<15. koht	<15. koht	<15. koht	<15. koht
Kasvuhoonegaaside heide energeetikasektoris, tuhat tonni CO ₂ ekv Allikas: Riiklik KHG inventuur	3131,7 (2024)	2620	2492	2364	2236

Programm panustab riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ sihtidesse ja vajalikesse muutusesse:

- 1) „Majandus ja kliima“ (Tagame energiapuulgeoleku ja varustuskindluse toimepidevuse nii kliimaneutraalsele ja head õhukvaliteeti tagavale energiatootmisele üleminekul kui ka enne seda. Taastuvenergia osakaalu suurendamiseks leiame lahenduse, mis arvestab nii julgeoleku, keskkonnakaitse kui ka elanike huvidega. Oleme avatud ja toetame uusi lahendusi, nagu avamere tuuleenergia. Et loobuda elektri tootmisel põlevkivist, toetame üleminekuperioodil põlevkivist elektritootmise vähenemisega kaasnevate sotsiaal-majanduslike mõjude leevendamist);
- 2) „Ruumi ja liikuvus“ (Oleme avatud ja toetame uusi tehnoloogiad, nagu vesiniku kasutamine. Kliimaneutraalsele energiatootmisele üleminekuks loome vajalikud võrguühendused taastuvenergia tootmisele ning võtame kasutusele targad võrgud, lühi- ja pikaajalised salvestusvõimalused. Kaardistame ja võtame jätkusuutlikult kasutusele maavarad). Samuti aitab programm kaasa Eesti 2035 mõõdikute „Taastuvenergia osakaal energia summaarses lõpptarbimises“, ja „Keskkonnatrendide indeks“ sihttasemete saavutamisele.

Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi eesmärkide ja mõõdikutega arvestatakse programmi tegevuste kavandamisel ning täpsemad seosed tuuakse välja programmi tegevuste juures.

Programmi elluviimiseks kasutatakse lisaks riigieelarvelistele vahenditele ka välisvahendeid. Energeetikas kasutatakse muu hulgas Euroopa Liidu struktuurifondide vahendeid ning CO2 kauplemise vahendeid mh taastuvenergia arendamise, rohevesiniku teravikahela, biometani sisestuspunkti ning kaugkütte taristu arendamiseks. Maavarade valdkonnas kasutatakse Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Horizon Europe vahendeid maavarade pärandmõjude vähendamiseks, uuringuteks geoloogilise kompetentsi arendamiseks. Välisõhu valdkonnas kasutatakse Euroopa Liidu vahendeid kaugküttega liitumise ja kütteseadmete uuendamise toetamiseks ning õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamiseks. Programm annab suunad ka 2028+ välisvahendite planeerimisele.

Programm oma tegevustega panustab **ÜRO säästva arengu eesmärkide** saavutamisse:

Muudatused

Võrreldes Energeetika, maavarade ja välisõhu programmiga 2026–2029 on programmis läbivalt muudetud programmi tegevuste nimetused nimisõnadeks ning meetme tasand on programmist välja jäetud, kuna see ei omanud enam sisulist väärtust. Programmi ja programmi tegevuste eesmärgid on täpsustatud vastavalt Energiamajanduse arengukavale aastani 2035.

Võrreldes 2026-2029 programmiga ei dubleerita enam erinevatel planeerimistasanditel mõõdikuid ning mõõdikute arvu on vähendatud ja võimalusel õiged mõõdikud õigele tasemele tõstetud (programmi tasandil on kuni 5 mõjumõõdikut ja programmi tegevuste tasandil on 2-3 tulemusmõõdikut).

Hindamised ja tõhustamiskavad

2025. aastal ei viidud läbi hindamisi ega koostatud tõhustamiskavasid.

3. Hetkeolukorra analüüs ja olulised tegevused

Programmi eesmärgi saavutamises on jätkuvalt selge prioriteet nii energiapuuduse ja puhta energia ülemineku, maapõueressursside teadmispõhise kasutamise kui ka välisõhu kvaliteedi hoidmise ja parandamise vaates. Programmi valdkondade arengut kinnitavad mõõdikud: Maailma Energeetikanõukogu energiapoliitika jätkusuutlikkuse indeksis oli Eesti 2023. aastal väga heal tasemel, maapõueressursside uurimine ja haldamine on hinnatud jätkuvalt ning teaduspõhiseks ja Eesti õhukvaliteeti üheks maailma parimaks. See tähendab, et programmi elluviimisel tuleb samaaegselt hoida varustuskindlust, aidata kaasa majanduse konkurentsivõimele, suurendada puhta energia osakaalu, parandada maapõuealast teadmusbaasi ja jätkata õhusaaste vähendamist.

Energeetika

Peamised arenguvajadused on seotud energiapuuduse tagamisega, süsteemi kriiskindluse tõstmisega, taskukohase ja konkurentsivõimelise energiahinna kujundamise ning puhtale energiale ülemineku.

Uute tootmis- ja salvestusvõimsuste lisandumine eeldab elektrivõrgu ettevaatavat arendamist, samal ajal kui põlevkivipõhise tootmise konkurentsivõime vähenemine ja hajatootmise kasv muudavad võrgu struktuuri nii jaotus- kui ka ülekandevõrgu tasandil. Eesti vajab lähiaastatel uute juhitavate võimsuste rajamist, et tagada süsteemi töökindlus ka siis, kui uued turupõhised lahendused ei valmi piisava kiirusega.

Oluline verstapost oli Eesti elektrisüsteemi sünkroniseerimine Mandri-Euroopa sagedusalaga 2025. aasta veebruaris. Sellega seotud tehniliste lahenduste täielik valmisolek, kriitilise energiataristu vastupanuvõime tõstmine hübriidohtudele jäävad lähiaastate keskseteks ülesanneteks. Samal ajal on võtmeküsimus uute soodsate tootmisvõimsuste lisandumine, eelkõige taastuvenergia ja salvestuse koosmõjus, aga ka juhitavate võimsuste tagamine eraldi meetmete abil.

Perioodil 2027-2030 elluviidavad olulisemad tegevused:

- Elektrienergia juhitava tootmisvõimsuse tagamisel 2025. aastal toimunud sagedusreservide hanke tulemusena **gaasielektrijaamade ja akuparkide rajamine** kokku võimsusega 236 MW¹, **saartalitlusvõime tagamine**², **võimsusmehhanismi kavandamine**.
- 2026. aastal on väljatöötamisel **juhitavate võimsuste tagamiseks 2035+ jaoks võimsusmehhanismi täpsem disain**, mille alusel minnakse 2027. aastal hankima riigabi luba.
- 2026. aastal on väljatöötamisel **elektrivõrgu saartena taaskäivitamisvõimekuse hankimise meede**, mis saaks minna hankesse 2027. a ja teenuse võimekus tekiks alates 2030.
- **Tarbimise juhtimise potentsiaali käivitumine** kõigil turu tasemetel.
- **Elektrituru Balti ja Soome jaeturgude regulatsiooni ühtlustamine**.
- **Elektrisalvestuse turu arendamine** ja investeringute soodustamine.
- **Elektrivõrgu arendamine** (sh välisühendused), sh eelkõige elektri ülekande-, jaotus- ja tootmistaristu kriisi- ja hukukindluse suurendamine; elektrivõrgu arendamine kasvava hajatootmise, salvestuse ja laadimistaristu vajadustele vastavaks ning luua tingimused uute juhitavate võimsuste lisandumiseks; uute välisühenduste (kolmas elektri-ühendus Soomega (EstLink 3) ja neljas ühendus Lätiga (EstLat4) investeerimisotsuste tegemine.
- **Kütusevabade energiaallikate (päike, tuul) osakaalu suurendamine** toimunud vähempakkumiste tulemusel ja turupõhiselt rajatavate tuule-, päikse-, aku- ja nende hübriidparkidega, mis aitab kaasa taskukohase ja konkurentsivõimelise energia lõpphinna kujunemisele.
- **Gaasivarustuse Balti ja Soome hulgituru arendamine**.
- **Gaasiinfrastruktuuri ja -varu tagamine**.
- **Tuuleenergia arendamise soodustamine** sh tuulehoopreemia väljatöötamine ning rakendamine.
- **Taastuvgaaside soodustamine**, sh biometaan turu arendamine.
- Fossiilkütuste asendamiseks **kaugküttes madalatemperatuurilise kaugkütte, keskkonna- ja heitsoojuse, soojussalvestuse integreerimine**.
- **Kaugjahutuse arendamine**.

Täpsemad tegevused selguvad EL uue eelarveperioodi planeerimise käigus.

¹ [Sagedusreservide teenust hakkab pikaajaliselt pakkuma viis ettevõtet | Elering](#)

² [Saartalitlusvõime tagamise hanke võitis 59,5 miljoni euroga Enefit Power | Elering](#)

[Loe täpsemalt: programmi tegevus energiajulgeolek ja kriisikindlus](#)

[Loe täpsemalt: programmi tegevus puhas energiavarustus](#)

Maavarad

Peamine arenguvajadus on tagada maapõueressursside teaduspõhine ja ressursitõhus uurimine, kaevandamine, haldamine ning kasutamine. Samuti on vajalik tagada maapõueressursside eesmärgipärane kaitse. Eriti oluline on parandada strateegiliste ja kriitiliste toormete uuritust, sest keskkonnanahoidliku arenguga kasvab mitmete metallide ja muude toormete vajadus, kuid Eesti maapõueressursside uurituse tase ei ole praegu piisav, et teha edasiarenduste kohta kindlaid otsuseid või suurendada väärtusahelas lisandväärtust. Samal ajal tuleb tagada ehitusmaavarade varustuskindlus olukorras, kus ehituse ja rekonstrueerimisega seotud nõudlus kvaliteetse materjali järele on jätkuvalt suur.

Lisaks strateegilistele maavaradele on vaja tegeleda ka praegu kasutuses olevate maapõueressurssidega. Turba kasutuse puhul on eesmärk suurendada Eestis kohapeal loodavat lisandväärtust ning saada parem ülevaade olemasolevate turbamaardlate kasutuspotentsiaalidest. Maavarade valdkonna jätkusuutlik areng eeldab ka järjepidevat geoloogilist baaskaardistamist, andmete haldamist ning kaevandamisega seotud pärandmõjude vähendamist.

Perioodil 2027-2030 elluviidavad olulisemad tegevused:

- **Kriitiliste maavarade ja nende väärimdamisvõimaluste uurimine** toetades strateegiliselt oluliste ressursside kättesaadavuse parandamist ja kestlikku haldamist.
- **Maapõueressursside kompleksne uurimine**, geoloogilise teabe kogumine ja süstematiseerimine ning riigi huvi määratlemine maavarade kasutuselevõtuks.
- **Ehitusmaavarade varustuskindluse tagamine.**
- Jätkatakse **kaevandamis- ja tööstusjäätmete pärandmõjude vähendamist**, kaevandamisalade järelhooldust ja seiret. Turba ja põlevkivivarude kestlik haldamine ja väärimdamine.

[Loe täpsemalt: programmi tegevus maavarad](#)

Välisõhu kvaliteet

Eesti on täitnud teatavate õhusaasteainete riiklike heitkoguste vähendamise direktiivis 2024. aastaks seatud kohustused. Samas ei tähenda see, et valdkonna peamised riskid oleksid lahendatud. Suurim väljakutse on ammoniaagi heitkoguse vähendamise eesmärgi täitmise hoidmine, mis sõltub suurel määral põllumajandussektori tehnoloogilistest muutustest ja nende kajastamisest arvestustes. Samuti võib 2030. aasta vaates probleemiks kujuneda lenduvate orgaaniliste ühendite heitkoguste vähendamise eesmärgi saavutamine, sest selle heite trend on pigem kasvav.

Välisõhu valdkonnas on vaja liikuda edasi mitte ainult heitkoguste vähendamisega, vaid ka andmete, seire ja meetmete sihistamisega. Õhukvaliteedi hoidmine eeldab nii õigusruumi ja seiresüsteemide

edasiarendamist kui ka sihitud investeeringuid, mis aitavad vähendada küttest ja muudest allikatest tulenevat saastet.

Perioodil 2027-2030 elluviidavad olulisemad tegevused:

- **Õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamine** ja täiendamine ning asukohapõhise terviseriski hinnangute süsteemi loomine 14,3 mln euroga kuni 31.12.2029, EL ERF toetus on sellest 10 mln eurot.
- **Õhusaasteloa süsteemi reformimine mõju- ja riskipõhiseks**, mis võimaldaks reaalajas heiteandmete kogumist, automatiseeritud loastamist ning tõenduspõhist õhukvaliteedi juhtimist.
- **Digitaalse õhusaasteainete heitkoguste inventuuri loomine.**
- **Külmaainete käitluskeskuse võimekuse suurendamine**, arendades Eestis külmaainete ringsust ning tagades olemasolevate seadmete nõuetekohase käitamise nende eluea lõpuni.

[Loe täpsemalt: programmi tegevus välisõhu kvaliteet](#)

Väliskeskkonna mõju

Programmi tegevusi mõjutavad tugevasti Euroopa Liidu energia-, kliima- ja tööstuspoliitika eesmärgid, geopoliitiline olukord ning vajadus suurendada kriitilise taristu vastupanuvõimet. Energeetikas tähendab see suuremat survet kiirendada võrguarendusi, tugevdada varustuskindlust ja kasvatada puhta energia tootmisvõimsusi. Maavarade valdkonnas suurendab väliskeskkond kriitiliste toormete uurimise ja väärimise strateegilist tähtsust. Välisõhu valdkonnas tähendab see vajadust hoida õhusaaste vähendamise tempo kooskõlas Euroopa Liidu kohustustega ning suunata meetmeid sinna, kus eesmärkide saavutamine on kõige haavatavam

4. Programmi eesmärk ja mõõdikud

Programmi eesmärk: Eestis on hea välisõhu kvaliteet. Energiavarustus on pidev ja kindel ning energia lõpphind konkurentsivõimeline ja energiatarbimine on säästlik. Maavarade uurimine, kaevandamine ja haldamine toetavad kestlikku arengut.

Joonis 2. Programmi struktuur.

Programmi eesmärgi saavutamist hinnatakse programmiüleste mõõdikuga. Need mõõdikud annavad koondvaate sellest, kuidas edeneb ühelt poolt energiajulgeoleku, taskukohasuse ja keskkonnamõju tasakaal, teiselt poolt maavarade teaduspõhine haldamine ning õhusaaste vähendamine ja välisõhu kvaliteedi parandamine.

Tabel 2. Energeetika, maavarade ja välisõhu programmi mõõdikud ja sihttasemed.

Mõõdik/Sihttase	Viimane tegelik tase (2025)	2027	2028	2029	2030
Energiajulgeoleku tagamine Allikas on ENMAK 2035 Lisa 5 „Metoodika ja allikad“	Tagatud	Tagatud	Tagatud	Tagatud	Tagatud
Energia kättesaadavus ja taskukohasus (WEC mõõdik) ³	-	Üle 95	Üle 95	Üle 95	Üle 95
Puhta energia suhe energia lõpptarbimisse ⁴ , % Allikas: Eurostat	42,3 (esialgne) ⁵	47	47	49	50
Välisõhu saasteainete heitkoguste vähenemine võrreldes aastaga 2005, % Allikas: Keskkonnaagentuur	SO2 87,82; NOx 57,67; LOÜ 34,38; PM2,5 45,55; NH3 10,33 (2024)	SO2 32; NOx 18; LOÜ 10; PM2,5 15; NH3 1	SO2 32; NOx 18; LOÜ 10; PM2,5 15; NH3 1	SO2 32; NOx 18; LOÜ 10; PM2,5 15; NH3 1	SO2 68; NOx 30; LOÜ 28; PM2,5 45; NH3 1

Energiajulgeoleku tagamise mõõdik jaguneb viieks alaeesmärgiks: juhitavate võimsuste vajaduses elektrisüsteemis, varustuskindluse norm, riigisisese elektrisüsteemi taaskäivitamise võimekuse olemasolu, Eesti gaasituru tehniline piisavus ja piisava transpordikütuse varu vastavalt vedelikütusevaru seadusele.

Energia kättesaadavuse mõõdik näitab energia kättesaadavust ja taskukohasust. Hinnang põhineb WEC Energy Trilemma Indexil ning arvestab muu hulgas elektrile ligipääsu, elektri hinda kodu- ja äritarbijatele ning bensiini- ja diislikütuse hindu. Mõõdik esitatakse punktiskoorina skaalal 0–100.

Puhtale energiale ülemineku mõõdik näitab taastuenergia osakaalu lõpptarbisest. Eesmärk jaguneb kolme valdkonna vahel – elekter, kütused ja soojus ning näitab kui suures mahu nendes sektorites tarbitavast energiast toodetakse heitevabadest sh taastuvatest energiaallikatest Eestis kohapeal.

Mõõdik välisõhu saasteainete heitkoguste vähenemine võrreldes aastaga 2005, näitab, kui palju on Eestis vähenenud välisõhu paisatavate saasteainete kogus võrreldes 2005. aasta tasemega. Mõõdik võimaldab hinnata õhukvaliteeti mõjutavate saasteainete heidete vähendamise edukust pikema aja jooksul. Mõõdik kajastab eelkõige tööstusest, energeetikast, transpordist, põllumajandusest ja muudest majandussektoritest pärinevate saasteainete heitkoguste muutust. Näitaja paranemine (suurem vähenemise protsent) osutab õhusaaste vähenemisele, puhtamale elukeskkonnale ning õhukvaliteedi parandamise meetmete tõhususele.

³ Mõõdik näitab energia kättesaadavust ja taskukohasust. Hinnang põhineb WEC Energy Trilemma Indexil ning arvestab muu hulgas elektrile ligipääsu, elektri hinda kodu- ja äritarbijatele ning bensiini- ja diislikütuse hindu. Mõõdik esitatakse punktiskoorina skaalal 0–100.

⁴ Allikas: Eurostat, tabel nrg_ind_ren

⁵ [nrg_ind_ren] Main indicators - share of renewable energy

5. Rahastamiskava

Tabel 3. Programmi rahastamiskava

Programmi rahastamiskava	Eelarve			Eelarve prognoos		
	Riigikogu poolt kinnitatud 2026*	Lõplik 2026*	2027	2028	2029	2030
Energeetika, maavarade ja välisõhu programm	-65 124 840		-37 930 935	-28 736 949	-16 434 079	-9 207 652
Energiajulgeolek ja kriisikindlus	-5 350 417		-6 100 541	-2 538 220	-1 256 011	-1 135 565
Puhas energiavarustus	-44 533 890		-18 185 797	-15 734 132	-6 905 862	-768 807
Maavarad	-5 971 512		-4 439 495	-4 312 467	-4 227 825	-4 033 381
Välisõhu kvaliteet	-9 269 021		-9 205 103	-6 152 129	-4 044 380	-3 269 900

* Lõplik eelarve sisaldab kõiki eelarveaasta jooksul tehtud muudatusi, veerg täidetakse enne programmi kinnitamist ministri poolt.

1. juuniks esitatakse 2027-2030. aasta eelarve prognoos, mis vastab KAISis esitatud rahastamiskavale.

1. oktoobril avalikustatud programmi kavandi rahastamiskava vastab Riigikogule üle antud riigieelarve eelnõule ja vastuvõetud riigi eelarvestrateegiale.

Ministri poolt kinnitatud programmis peab rahastamiskava vastama Riigikogu poolt vastuvõetud riigieelarvele ning vastuvõetud riigi eelarvestrateegiale.

6. Programmi tegevused ja tegevuste täitmise analüüs

Programmi tegevus 1. Energiajulgeolek ja kriisikindlus

Eesmärk: Elektri-, gaasi-, kaugkütte- ja vedelkütuse varustuskindlus on tagatud ning kvaliteetne, jätkusuutlik ja keskkonnasõbralik energiavarustus on konkurentsivõimelise ja tarbijatele jõukohase hinnaga.

Programmi tegevus koondab elektrimajanduse, gaasimajanduse, soojusmajanduse ning vedelkütuse poliitika kujundamise ning rakendamise ühe juhtimisloogika alla. Tegevuse keskmes on varustuskindluse tagamine, energiaturu toimimise ja õigusraamistiku arendamine, elektri- ja gaasitaristu toimimine, kaugkütte jätkusuutlikkus ning uute lahenduste kasutuselevõtu toetamine, sealhulgas salvestus, biometaan ja muud puhta energia lahendused. Oluline osa tegevusest on ka kriitilise energiataristu vastupanuvõime tõstmine ja valmisolek kriisideks.

Programmi tegevuse elluviimisel on keskne roll Kliimaministeeriumil.

2027. a olulised tegevused

2027. aastal jätkatakse elektrisüsteemi juhitava võimsuse tagamiseks vajalike meetmete arendamist. Keskendutakse võimsusmehhanismi riigibiloo taotlemisele ning sagedusreservi hankega kvalifitseerunud võimsuste turuletuleku ettevalmistamisele ja toetamisele.

Tarbimise juhtimise potentsiaali kasutuselevõtuks rakendatakse tarbimise juhtimist päev-ette turul. Sellega toetatakse elektrisüsteemi paindlikkust ning luuakse eeldused nõudluse paremaks juhtimiseks turupõhiselt.

Elektrivõrgu arendamisel jätkatakse ülekandevõimekuse suurendamise ja taastuvenergia liitumisvõimekuse parandamisega seotud tegevusi. Võrgu ettearendused on valmis või valmimas, et võimaldada vähempakkumised võitnud taastuvenergia võimsuste liitmist. Samuti jätkatakse võrguarendustega, mis on seotud tarbimise kasvu ning transpordi- ja soojussektori elektrifitseerimisega.

Gaasivarustuse kindluse parandamiseks liigutakse edasi täiendava Eesti-Läti gaasiühenduse loomisega. Tegevus toetab gaasiinfrastruktuuri toimepidevust ja varustuskindlust.

Energiaühenduse suurendamise ja taristu moderniseerimise suunal viiakse 2027. aasta lõpuks lõpule kaugküttesüsteemide uuendamise II vooru toel kavandatud 10,7 MW uut võimsust.

Energiasüsteemi kriisikindluse tõstmiseks jätkatakse kriitiliste seadmete varude loomist ning kriitilisemate objektide, sealhulgas trafode ja jaamade turbekindluse tõstmist.

Tabel 4. Programmi tegevuse energiapuudulikkuse ja kriisikindlus mõõdikud

Tegevuse mõõdikud	Tegelik		Sihttase					
	2024	2025	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Juhtiv võimsuse vajadus elektrisüsteemis ⁶ <i>Allikas: Eleringi varustuskindluse aruanne</i>	1340 MW täidetud	1036 MW täidetud	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud	täidetud	Täidetud
Elektrivõrgu rikest põhjustatud katkestuste keskmine kogukestus min tarbimiskoha kohta aastas (SAIDI) 5 aasta keskmisena <i>Allikas: Konkurentsiamet</i>	2020-2024: 218	2021-2025: 219	2021-2025: 219	2022-2026: <210	2023-2027: <200*	2024-2028: <190	2025-2029: <180	2026-2030: <170
Eesti gaasitaristu tehniline piisavus N-1 ⁷ , % <i>Allikas: Gaasiülekandevõrgu arengukava</i>	114,9	2025: 114,9	>100	>100	>100	>100	>100	>100
Piisav transpordikütuste varu vastavalt vedelkütusevaru seadusele, päevade arv <i>Allikas: Eesti Varude Keskus</i>	90		90	90	90	90	90	90

*Aastate lõikes vähenemine sõltub väga otseselt rahastusmudelitest, mille osas veel kokkulepet pole

⁶ Elektrisüsteemihaldur Elering hindab iga-aastaselt varustuskindluse aruande raames järgneva kümne aasta lõikes juhitavate tootmisvõimsuste vajadust, et tagada süsteemi saartalituse võimekus ja varustuskindluse norm. 2026 aastaks on Elering hinnanud saartalituse võimekuse vajaduseks 1036 MW ja 2035 aastaks tõuseb vastav vajadus 2100 MW-ni.

⁷ Gaasivõrgu N-1 kriteerium arvestab võrgu varustuskindlust suurima rikke korral, mille puhul peab samuti varustuskindlus olema tagatud, ehk väärtus jääma üle 100 %-i.

Tabel 5. Programmi tegevuse arengusuunad, nende täitmine ja kavandatud tegevused 2027-2030 (ARENGUSUUNDADE JAOTUS JA 2027. a TEGEVUSED SELGUVAD 2027. a TÖÖPLAANI KOOSTAMISE KÄIGUS 2026. a SÜGISEL JA UUENDATAKSE PROGRAMMIS ENNE SELLE KINNITAMIST)

Arengusuund (ENMAK 2035 kavandatud tegevused)	2025 täitmine	2026 tegevused	2027–2030 plaan
1. Juhitava võimsuse tagamine	Sagedusreservi hange, mille tulemusena rajatakse 2029. aastaks 236 MW juhitavat võimsust (sh 186 MW gaasielektri jaamad ja 50 MW akupargid), saartalitlus võimekuse meede, strateegilise reservi meede	Võimsusmehhanismi analüüs ja meetme välja töötamine, saartalitluse võimekuse meetme rakendamine	Võimsusmehhanismi riigiabilo taotlemine, sagedusreservi hankega kvalifitseerunud võimsuste turuletulek
2. Elektrisalvestuse käivitumine	Sagedusreservi hanke tulemusel 50 MW täiendava akupargi turule toomine	Salvestusele topeltmaksustamise kaotamine	Kavandatavaid tegevusi hetkel ei ole
3. Tarbimise juhtimise potentsiaali käivitumine kõigil turutasemetel	Eelnõu väljatöötamine tarbimise juhtimise käivitamiseks päev-ette turul	Eelnõu väljatöötamine tarbimise juhtimise käivitamiseks päev-ette turul	Tarbimise juhtimise rakendamine päev-ette turul
4. Võrgu arendamine ülekandevõimekuse tõstmiseks	2025. aastal viidi lõpule Eesti elektrisüsteemi sünkroniseerimine Mandri-Euroopa sagedusalaga ning selle järel vajalikud tehnilised järeltegevused. 8.02.2025 viidi sünkroniseerimine ellu. Lõplik kinnitamine toimus 2025. aasta novembris.	Jätkuvad järeltegevused, eelkõige taristu kriisikindlamaks (nii töökindlus kui energiapuudulikkuse laiemalt) muutmine.	Võrgu ettearendused valmis või valmimas, et oleks võimalik liita vähempakkumised võitnud taastuvenergia võimsusi. Tarbimise kasvu ja transpordi- ning soojussektori elektrifitseerimisega seotud võrguarendused.
5. Elektrivarustuse turukorralduse arendamine Balti ja Soome jaeturgude ühtlustamiseks	Tegevusi ei olnud	Puudub ressurss teemaga tegelemiseks	Kavandatavaid tegevusi hetkel ei ole
6. Gaasivarustuse turukorralduse arendamine Balti ja Soome turgude ühtlustamiseks	Tegevusi ei olnud	Puudub ressurss teemaga tegelemiseks	Kavandatavaid tegevusi hetkel ei ole
7. Gaasiinfrastruktuuri ja -varu tagamine	Loodi Paldiski sadama LNG terminali vastuvõtu võimekus, strateegiline gaasivaru olemas	N-1 olukorra parandamiseks arutelud täiendava Eesti-Läti gaasiühenduse rajamiseks	Täiendava Eesti-Läti gaasiühenduse loomine
8. Taristu arendamine, sh kaugküttevõrkude temperatuuride alandamiseks, keskkonna- ja heitsoojuse, soojussalvestuse integreerimiseks	Energiasalvestuse II toetusvooru projekti ehitamise lõpetamine – 600m3. Kaugkütte katlamajade renoveerimise II taotlusvoor avati <1MW seadmetele.	Kaugkütte katlamajade renoveerimise II taotlusvooru ehitustööde lõpetamine. (10-11 MW) Katlamajade renoveerimise II voorust jääb tõenäoliselt üle vahemikus 0,7-1 MEUR, mille eest saaks renoveerida vähemalt 4 km soojustorustikku. Meetme saatus on veel lahtine.	Kavandatavaid tegevusi hetkel ei ole.
9. Energiatõhususe suurendamine ja taristu moderniseerimine	Jätkatakse kaugküttekatelde renoveerimise, rajamise ja kütuse vahetuse toetamist, et	2026. aastal toimub kaugküttesüsteemide uuendamise II vooru rahastatud projektide hangete	2027. aasta lõpuks peab valmima II

	minna üle kohalikele ja keskkonnasäästlikumatele kütustele ning hoida kaugkütte kulud mõistlikuna. 3. oktoobril sulgus kaugkütte II voor. Esitati 18 taotlust. Toetuse summa oli 4,5 mln eurot ning kavandatud võimsus 10,7 MW. Jätkusid I vooru ehitustööd.	ettevalmistus ja läbiviimine ehk ehitustööd. I vooru projektid on suures osas lõpusirgel. 2026. aastal uusi rahastusotsuseid ei tehta.	vooru toel kavandatud 10,7 MW uut võimsust. Edasisi tegevusi allikas eraldi ei kirjelda.
10. Energiasüsteemi kriisikindluse tõstmine	Kriitiliste seadmete varude loomine, kriitilisemate objektide turbekindluse tõstmine (trafod, jaamad)	Kriitiliste seadmete varude loomine, kriitilisemate objektide turbekindluse tõstmine (trafod, jaamad), hajutatud taaskäivitamise võimekuse 900 MW hange	Kriitiliste seadmete varude loomine, kriitilisemate objektide turbekindluse tõstmine (trafod, jaamad)

Programmi tegevus 2. Puhas energiaravastus

Eesmärk: Puhtale energiale üleminek on seotud energia tootmise, ülekande, tarbimise, turgude ja seotud majandussektorite reformiga, mille tulemusel paranevad energiajulgeolek, energia kättesaadavus ning taskukohasus ja keskkonnasäästlikkus. Tagatud on transpordikütuste turu reguleeritud õiguslik keskkond vastavalt siseriiklikele eesmärkidele ja EL õigusele. Eesmärgke viiakse ellu võimalikult turupõhiselt ja taskukohaselt.

Programmi tegevus koondab puhta energia valdkonna poliitika kujundamise ja selle elluviimise korraldamise ühe juhtimisloogika alla. Tegevuse keskmes on heitevabade sh taastuvelektri tootmisvõimsuste lisandumine ja selle kiirendamine, puhta energia kasutuselevõtu protsesside lihtsustamine, tootmise ja tarbimise parem sidumine ning puhta energiaga seotud meetmete ja arengudokumentide kujundamine. Oluline osa tegevusest on ka puhta energia valdkonna õigusruumi arendamine, sealhulgas direktiivide ülevõtmine, rahvusvaheline koostöö ning Eesti seisukohtade kaitsmine Euroopa Liidu otsustusprotsessides.

Tegevuse tulemuslikkust hinnatakse eelkõige selle kaudu, kuidas suureneb puhta energia osakaal elektri-, soojus- ja transpordisektori lõpptarbimises. Seetõttu keskenduvad tegevused kõigis kolmes sektoris puhta energia tootmise ja kasutuselevõtu suurendamisele.

Programmi tegevuse elluviimisel on keskne roll Kliimaministeeriumil. Programmi tegevus hõlmab nii poliitika kujundamist ja elluviimist kui ka transpordikütuste turu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamist vastavalt siseriiklikele eesmärkidele ja Euroopa Liidu õigusele. Programmi eesmärkide saavutamist toetavad koostöös ka asjaomased valitsemisala asutused.

2027. a olulised tegevused

2027. aastal jätkatakse taastuenergia kasutuselevõtu kiirendamist, tootmisvõimsuste lisandumise seiret ning taastuenergia-alaste arengudokumentide ja meetmete edasiarendamist. Samuti jätkatakse taastuenergia-alaste õigusaktide väljatöötamist ja uuendamist, sealhulgas direktiivide ülevõtmist ning Eesti huvide esindamist Euroopa Liidu tasandi läbirääkimistel. Taastuvelektri tootmisvõimsuste lisandumise toetamisel liiguvad vähempakkumise võitjate projektid edasi eesmärgiga, et tootmisvõimsused alustaksid tootmist hiljemalt 2030. aasta lõpuks.

Investeeringisriskide maandamiseks jätkatakse regulatiivse keskkonna kujundamist. Sellega luuakse eeldusi taastuenergia arendamiseks olukorras, kus projektid on mahukad, pika ettevalmistusajaga ja sõltuvad turu- ning rahastustingimustest.

Taastuvgaaside valdkonnas jätkub biometaanis sisestuspunkti meetme elluviimine, mille abikõlblikkuse periood lõpeb 2029. aastal. Samuti jätkub kahe rohevesiniku projekti elluviimine kuni 2029. aasta lõpuni, et toetada taastuvgaaside tootmise ja kasutuselevõtu kasvu.

Tabel 6. Programmi tegevuse puhas energiavarustus mõõdikud

Tegevuse m õ õdikud ⁸	Tegelik		Sihttase				
	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Puhta energia toodangu suhe soojuse lõpptarbimisse, % <i>Allikas: Eurostat</i>	67,81	-	-	68	69	69	69
Puhta elektrienergia toodangu suhe elektri tarbimisse, % <i>Allikas: Eurostat</i>	38,88	-	-	43	47	47	50
Puhta energia osakaal transpordi lõpptarbimises, % <i>Allikas: Eurostat</i>	7,71	-	-	7,50	8,50	8,50	8,50

⁸ Allikas: Eurostat, tabel nrg_ind_ren

Tabel 7. Programmi tegevuse arengusuunad, nende täitmine ja kavandatud tegevused 2027-2030 (ARENGUSUUNDADE JAOTUS JA 2027. a TEGEVUSED SELGUVAD 2027. a TÖÖPLAANI KOOSTAMISE KÄIGUS 2026. a SÜGISEL JA UUENDATAKSE PROGRAMMIS ENNE SELLE KINNITAMIST)

Arengusuund (ENMAK kavandatud tegevused)	2035	2025 täitmine	2026 tegevused	2027–2030 plaan
1.Kütusevabade energiaallikate osakaalu suurendamine eelkõige tuuleparkide rajamise abil		VI vähempakkumise ettevalmistus. Vähempakkumise raames on oodatud lisanduma maismaale 1 TWh/a, suurendamise võimalusega kuni 2 TWh/a tuuleelektrit. RePowerEU projekti ja sellega seotud tegevuste läbiviimine⁹. Soetatakse koostöös Kaitseministeeriumiga õhuseireradar, et luua eeldused Lääne-Eesti meretuulealade kõrguspiirangute leevendamiseks. 2025. aastal toimusid radari hangete läbiviimisega seotud tegevused. Elluviimisel on meede tööstusaladel taastuvelektri kasutuselevõtu hoogustamiseks, mille raames toetatakse elektrivõrguga liitumisi ja taastuvelektri tootmisseadmete võrku ühendamist. Meetme eesmärk on suurendada tööstusalade atraktiivsust, tuua tootmine tarbimise lähedale ning rajada täiendavat tootmisvõimsust vähemalt 28 MW ulatuses. 2025. aasta lõpuks oli projektide elluviimise tulemusena rajatud täiendavat tootmisvõimsust tööstusaladel 25,5 MW ulatuses. Jätkatakse taastuenergia-alaste õigusaktide väljatöötamist ja uuendamist, sealhulgas direktiivide ülevõtmist, tootmisvõimsuste rajamise takistuste eemaldamist ning loamenetluste kiirendamist. 2025. aastal jätkus töö taastuenergia kasutuselevõtu protsesside kiirendamiseks, tootmisvõimsuste rajamise takistuste vähendamiseks ning turuosalistega pideva suhtluse hoidmiseks.	2026. aastal jätkub vähempakkumise ja sellega seotud tegevuste elluviimine vastavalt kehtestatud tingimustele. Eeldatav radarite soetamine toimub 2026. aasta II kvartalis. Lõpetatakse kõik tööstusalade meetme projektid 1. aprilliks, mis on meetme määruse abikõlblikkuse tähtaeg. 2026. aastal võetakse riigi õigusesse üle taastuenergia direktiiv, mille raames muu hulgas kiirendatakse taastuenergia loamenetlusi ja edendatakse taastuvkütuste kasutuselevõtmist. Töötatakse välja KOVdele tuulepreemia planeeringumenetluste kiirendamiseks. Viikase läbi tuuleparkide rajamiseks riigimaade enampakkumised. Jätkatakse taastuenergia-alaste õigusaktide väljatöötamist ja uuendamist, sealhulgas direktiivide ülevõtmist ja Euroopa Liidu tasandil läbirääkimistel Eesti huvide esindamist.	Vähempakkumise võitjate tootmisseadmed peavad alustama tootmist hiljemalt 2030. aasta lõpuks. Jätkatakse taastuenergia kasutuselevõtu kiirendamist, tootmisvõimsuste lisandumise seiret ning taastuenergia-alaste arengudokumentide ja meetmete edasiarendamist. Jätkatakse taastuenergia-alaste õigusaktide väljatöötamist ja uuendamist, sealhulgas direktiivide ülevõtmist ja Euroopa Liidu tasandil läbirääkimistel Eesti huvide esindamist.
2.Investeeringurisikide maandamine		VI vähempakkumise ettevalmistamine	VI vähempakkumise läbiviimine	Jätkatakse pikaajaliste ja suuremahuliste energiaprojektide

⁹ <https://keskkonnaportaal.ee/et/teemad/taastuenergia/repower.eu>

		Tegevused pikaajaliste ja suuremahuliste energiaprojektide riskimaandamise instrumentide välja töötamiseks	riskimaandamise instrumentide välja töötamisega
3.Taastuvgaaside soodustamine 1 TWh taastuvgaasi toodanguks ja kasutusele võtuks aastaks 2035	Jätkatakse biometaani kasutuselevõttu toetavate meetmete rakendamist, sealhulgas avalike sisestuspunktide väljaehitamise eelduste loomist. Töötati välja määrus avalike sisestuspunktide meetme avamiseks. Jätkatakse rohevesiniku tootmise ja kasutuselevõtu terviklahenduste elluviimist transpordisektoris ja tööstuses, et luua uute puhta energia väärtusahelate eeldused. Elluviimisel on kokku 3 projekti. Ühe projekti tegevused käivad. Kahe projekti puhul oodati 2025. aasta novembris rahastusotsuste muutmist seoses RRF rakendusotsuse muutmise, mille tulemusena RRF rahastuse maht väheneb 11 mln euron.	2026. aasta jaanuaris avati biometaani sisestuspunkti meetme taotlusvoor, mis sulgub 2026. aasta aprillis. Taotlusi laekus 4 ja KIK on 2026. a maikuu alguse seisuga läbi viimas taotluste hindamist. Toetusmeetme kogu suurus on 2 miljonit eurot, eesmärk on rajada vähemalt üks biometaani sisestuspunkt gaasiülekandevõrku. Lõpetatakse 1 rohevesiniku projekt. Muudetakse projektide rahastusotsuseid ning tuuakse täiendava rahastusallikana sisse lisaks RRF-ile HKS vahendid 2 projekti jaoks, et tagada tegevuste rahastamine 2029. aasta lõpuni.	Biometaani sisestuspunkti meetme abikõlblikkuse periood lõpeb 2029. aastal. Jätkub 2 rohevesiniku projekti elluviimine kuni 2029. aasta lõpuni.
4. Keskkonna- ja heitsoojuse kasutus	Jätkatakse AVATAR projekti tegevusi, et arendada edasi kvaternaarse geotermaalenergia ressursside kasutamise võimalusi. 2025. aastal teostati AVATAR projekti raames hangetega seotud tegevusi. Investeeringuid 2025. aastal ei tehtud.	Jätkuvad hangete läbiviimine ja katsejaama rajamisega seotud tegevused.	Jätkuvad katsejaamade rajamise ja opereerimisega seotud tegevused
5.Fossiilkütuste asendamine (sh lokaalküttes)	Energiasalvestuse II toetusvoorude projekti ehitamise lõpetamine – 600m3	Jätkub meetmete välja töötamine.	Jätkub meetmete välja töötamine.
6.Soojussalvestite rajamine	Energiasalvestuse II toetusvoorude projekti ehitamise lõpetamine – 600m3	Tegevusi kavandatud pole	Tegevusi kavandatud pole
7.Kaugjahutuse arendamine	Hetkel eraldi toetusmeetmed puuduvad. Energijatõhususe direktiivi raames tuleb teha Kütte- ja jahutussektori analüüs koos väikeste kaugküttevõrkude jätkusuutlikkuse hindamisega	Tegevusi kavandatud pole	Tegevusi kavandatud pole

Programmi tegevus 3. Maavarad

Eesmärk: Tagada maapõueressursside teaduspõhine riigi majanduskasvule suunatud ressursitõhus haldamine ja kasutus.

Programmi tegevus koondab maapõuepoliitika kujundamise ja rakendamise, geoloogilise kaardistamise, maapõuealase teabe kogumise ja haldamise, maapõueressursside kasutuselevõtu ja väärindamise uuringud ning maapõue kasutamise ja kaitse korraldamise ühe juhtimisloogika alla. Tegevuse keskmes on maapõueressursside kompleksne teadmispõhine uurimine, geoloogilise baasteabe kogumine ja säilitamine, maavarade kasutamise suunamine suurema lisandväärtuse ja säästlikuma ressursikasutuse poole ning maapõuealase info kättesaadavuse parandamine.

Programmi tegevuste elluviimist koordineerib Kliimaministeerium ning programmi eesmärkide saavutamist toetavad koostöös Eesti Geoloogiateenistus ja Keskkonnaamet. Programmi tegevus hõlmab lisaks maapõueressursside uurimisele ka maapõue kasutamise ja kaitse korraldamist, planeeringute ning loamenetluste sisulist suunamist, pärandmõjude vähendamist ning maapõuealase teadmuse ja rahvusvahelise koostöö arendamist.

2027. a olulised tegevused

Kaevandamise pärandmõjude vähendamisel jätkub ÕÜF raames mahajäetud ja hüljatud kaevandamisalade korrastamine ning nende sihipärane kasutusse andmine. Sellega jätkatakse riigi kohustusse jäänud kaevandatud maa ja maapõue korrastamise korraldamist ning vähendatakse varasemast kaevandamisest tulenevaid keskkonna- ja kasutuspiiranguid.

Kriitiliste toormete valdkonnas jätkatakse poliitika kujundamist, kriitiliste toormete teekaardi rakendamist ning rahvusvahelist koostööd vastavalt valdkonna arengule. Tegevus toetab kriitiliste toormete kasutamisega seotud riiklike seisukohtade kujundamist ja Eesti osalemist rahvusvahelistes koostööformaatides.

Jätkatakse ka ehitusmaavarade varustuskindluse seiret ja selle parandamiseks vajalike tegevuste kavandamist, et tagada kvaliteetse ehitusmaavara kättesaadavus kogu Eestis.

Maapõueressursside fookuseeritud uuringute puhul on 2027. aasta vaates võimalik jätkutegevus jätku-uuringu ettepaneku alusel, kuid selle teostamine sõltub rahastamisest.

Tabel 8. Programmi tegevuse maavarad mõõdikud

Tegevuse mõõdikud	Tegelik		Sihttase					
	2024	2025	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Kriitiliste toormete uurimistööde programmi (NEP) täitmine, % <i>Allikas:</i>	0	0	0		20	60	80	100
Ehitusmaavarade varustuskindlus, % <i>Allikas:</i>	82	84	84		85	86	87	88

Tabel 9. Programmi tegevuse arengusuunad, nende täitmine ja kavandatud tegevused 2027-2030 (ARENGUSUUNDADE JAOTUS JA 2027. a TEGEVUSED SELGUVAD 2027. a TÖÖPLAANI KOOSTAMISE KÄIGUS 2026. a SÜGISEL JA UUENDATAKSE PROGRAMMIS ENNE SELLE KINNITAMIST)

Arengusuund	2025 täitmine	2026 tegevused	2027–2030 plaan
Maapõuealase teabe ja maavarade registri ajakohastamine Maapõue kasutamisega ja maapõueressurssidega seotud teave hoitakse asja- ja ajakohasena ning avalikult kättesaadavana. Selleks arendatakse maavarade registrit, geoloogilisi andmekogusid ja nende kasutajamugavust.	Maavarade register viidi Maa-ametist üle Eesti Geoloogiateenistusse ning teenus ehitati nullist üles. Alustati uue maavarade registri arendustega ning käivitati maavarade registri ärianalüüs.	Maavarade registri ärianalüüs valmis 2026. aasta märtsi lõpuks. Selle põhjal alustatakse uue registri arendamisprotsessi.	Võimalusel jätkatakse maapõuealase teabe, registrite ja andmekogude arendamist vastavalt ärianalüüsi tulemustele.
Kaevandamise pärandmõjude vähendamine ja korrastamine Jätkatakse riigi kohustusse jäänud kaevandatud maa ja maapõue korrastamise korraldamist, sealhulgas altkaevandatud alade, karjääride ja turbatootmisaladega seotud tegevusi ning järeelseiret.	Projekt „SF21+ Maavarade kaevandamise ja töötlemise pärandmõjude likvideerimine“ edenes vastavalt tegevuskavale. EKUK teostas järeelseiret ja -hooldust Kiviõli ja Kohtla-Järve poolkoksiprügilates ning Kukruse aherainemäel. ÖÜF raames jätkus mahajäetud ja hüljatud karjääride ning kaevandamisest mõjutatud alade kaardistamine ja olukorra hindamine.	„SF21+“ projekti tegevused jätkuvad vastavalt juhtkomisjoni tasandil kavandatule. Võimalusel alustatakse korrastamistegevustega, kuid eelduslikult algab korrastamine 2027. aastal.	ÖÜF raames jätkub mahajäetud ja hüljatud kaevandamisalade korrastamine ja sihipärane kasutusse andmine
Kriitiliste toormete uuringud ja rahvusvaheline koostöö Jätkatakse kriitiliste toormete uuringute ja kasutamise poliitika kujundamist ning osaletakse rahvusvahelistes töögruppides ja koostööformaatides.	Eesti seisukohti ja kriitilisi toormeid tutvustati Kanadas PDAC konverentsil ja Austraalias IMARC konverentsil. Toimused kõrgetasemelised kohtumised ning alustati kriitiliste toormete teekaardi koostamisega.	Jätkatakse Eesti seisukohtade esindamist rahvusvahelistel kohtumistel ja konverentsidel, analüüsitakse VRMA ja ReSourceEU muudatusi ning koostatakse kriitiliste toormete teekaart. Samuti toimub Eesti Geoloogiateenistuse kriitiliste toormete infopäev.	Jätkatakse kriitiliste toormete poliitika kujundamist, teekaardi rakendamist ja rahvusvahelist koostööd vastavalt valdkonna arengule.
Maapõueseaduse ja seotud õigusruumi ajakohastamine Luuakse uusi võimalusi tulevikumajanduse jaoks vajalike maavarade kasutusvõimaluste loomiseks ning täpsustatakse õigusruumi, sealhulgas maapõueseadust	Koostamisel oli maapõueseaduse VTK ja selle muutmise eelnõu.	Jätkub maapõueseaduse VTK ja muutmise eelnõu koostamine.	Allikas ei kirjelda eraldi 2027–2030 tegevusi.
Maakondlikud maavarade teemaplaneeringud ja teadusarendus Osaletakse maavarade maakondlike teemaplaneeringute algatamises ja koostamises ning maapõueressursside uurimise ja väärindamise teadus- ja arendustegevuses.	Harju maakonna maavarade teemaplaneeringu lahendus, KSH ja vajalikud uuringud valmisid ning esitati ametlikult MKMile. Rapla ja Pärnu maakonna maavarade teemaplaneeringu ja KSH koostamine lõpetati.	Harju maakonna maavarade teemaplaneering ja KSH esitatakse Vabariigi Valitsusele vastuvõtmiseks ja hiljem kinnitamiseks. Rapla ja Pärnu	Allikas ei kirjelda eraldi 2027–2030 tegevusi.

		maakonna teemaplaneeringu koostamine on lõpetatud.	
Maapõueressursside fokusseeritud uuringud Jätkatakse suure majandusliku potentsiaaliga maapõueressursside sihitud uuringuid ja geoloogilise kompetentsi tugevdamist.	Koostamisel oli fosforiidi ja kaasnevate ressursside uuring	Valmis Fosforiidi ja kaasnevate ressursside uuring, mille käigus selgitati välja parim võimalik tehnoloogia Eesti fosforiidi tööstuslikuks väärindamiseks, mille käigus hinnati ka majanduslikku efektiivsust, kaasproduktide kasutamise võimalusi ning keskkonnamõju, peamiselt mõju pinna- ja põhjaveele.	Fookuses kristalse aluskorra uuringud

Programmi tegevus 4. Välisõhu kvaliteet

Eesmärk: Parandada õhukvaliteeti, teostada mõõtekampaaniaid, arendada riiklikku seirevõrgustikku ja tõsta elanike teadlikkust saasteainetest ning nende terviseriskidest.

Programmi tegevus koondab õhukvaliteedi valdkonna poliitika kujundamise ja rakendamise, välisõhu kvaliteedi hindamise ja juhtimise, seirevõrgustiku arendamise, andmete haldamise, aruandluse, avalikkuse teavitamise ning saaste vähendamiseks vajalike meetmete rakendamise ühe juhtimisloogika alla. Tegevuse keskmes on õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi elluviimine, õhukvaliteedi seire ja hindamise ajakohastamine, tiheasustuspiirkondade õhukvaliteedi parandamine ning terviseriski ja õhukvaliteedi seose parem mõtestamine.

Programmi tegevuste elluviimist koordineerib Kliimaministeerium ning programmi eesmärkide saavutamist toetavad koostöös Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja teised asjaomased partnerid.

Programmi tegevus hõlmab välisõhukaitse õigusraami kujundamist, lubade ja tegevuskavade menetlemist, nõuete kontrolli, mõõtekampaaniaid, andmete kogumist ja avaldamist ning riigi aruandluskohustuste täitmist.

2027. a olulised tegevused

2027. aastal jätkatakse välisõhu kvaliteedi parandamisele suunatud meetmete rakendamist. Elamute kaugküttevõrkudega liitumise ja kütteseadmete uuendamise meetmega liigutakse edasi kooskõlas Euroopa Liidu 2021–2027 rahastusperioodi eesmärkidega, sidudes tegevused õhukvaliteedi parandamise ja hajusate heiteallikate vähendamisega.

Õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamisel jätkatakse seirevõrgustiku laiendamist, modelleerimissüsteemide kasutamist ja terviseriski hinnangute rakendamist. Tegevuste eesmärk on parandada õhukvaliteedi juhtimist ning muuta õhukvaliteedi ja terviseriski info avalikkusele paremini kättesaadavaks ja kasutatavaks.

Õhusaaste vähendamisel jätkatakse riiklike meetmete ja tegevuskavade sihistamist nendele sektoritele ja piirkondadele, kus 2030. aasta kohustuste täitmine on kõige keerulisem. Eraldi tähelepanu pööratakse hajusatele heiteallikatele, mille vähendamine eeldab sihipäraseid sekkumisi ja piirkonnapõhist lähenemist.

Õhukvaliteedi valdkonna õigusruumis jätkatakse ajakohastatud nõuete rakendamist ja nende mõju seiret. Sellega toetatakse uuendatud õigusraamistiku toimimist ning õhusaaste vähendamise eesmärkide täitmist.

Avalikkuse teadlikkuse tõstmiseks jätkatakse teavituskampaaniaid ja terviseriski põhist kommunikatsiooni. Tegevustega suunatakse elanikke väiksema heitega lahenduste poole ning toetatakse hajusatest allikatest pärineva õhusaaste vähendamist.

Kütusekvaliteedi ja fluoritud kasvuhoonegaaside valdkonnas jätkatakse kütuste kvaliteedi seiret ning F-gaaside vähendamisega seotud poliitikate elluviimist kooskõlas Euroopa Liidu kliima- ja õigusraamistikuga.

Tabel 10. Programmi tegevuse välisõhu kvaliteet mõõdikud

Tegevuse mõõdikud	Tegelik		Sihttase					
	2024	2025	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Uuendatud õhukvaliteedi seirevõrkude osakaal, % <i>Allikas: Eesti Keskkonnauuringute Keskus</i>	0				50	90	100	100
Toetuse raames uuendatud küttesüsteemidega elamud kokku, tk <i>Allikas: Ettevõtluse ja innovatsiooni sihtasutus</i>	284	1050		1000	1100	1350	1350	

Uuendatud õhukvaliteedi seirevõrkude osakaal (%) näitab, kui suur osa õhukvaliteedi seirevõrgust on uuendatud ja vastab kehtivatele nõuetele, tagades kvaliteetse ning usaldusväärse õhukvaliteedi seire Eestis. Mõõdik iseloomustab õhukvaliteedi seiresüsteemi tehnilist valmisolekut ja võimekust koguda usaldusväärseid, täpseid ning võrreldavaid andmeid välisõhu kvaliteedi kohta. Mida suurem on uuendatud seirevõrkude osakaal, seda paremini on tagatud õhusaaste tasemete jälgimine, õhukvaliteedi hindamine ning seireandmete kasutatavus keskkonnaotsuste tegemisel ja rahvusvaheliste aruandluskohustuste täitmisel.

Toetuse raames uuendatud küttesüsteemidega elamud kokku (tk) näitab toetuse abil uuendatud küttesüsteemidega elamute koguarvu ning toetuse panust energiatõhusamate ja keskkonnasäästlikumate küttelehenduste kasutuselevõttu. Mõõdik iseloomustab toetuse mõju elamufondi energiatõhususe parandamisele, kasvuhoonegaaside ja õhusaasteainete heitkoguste vähendamisele ning elanike elamistingimuste parandamisele. Samuti näitab see, kui ulatuslikult on toetuse abil edendatud üleminekut puhtamatele ja tõhusamatele küttelehendustele.

Tabel 11. Programmi tegevuse arengusuunad, nende täitmine ja kavandatud tegevused 2027-2030 (ARENGUSUUNDADE JAOTUS JA 2027. a TEGEVUSED SELGUVAD 2027. a TÖÖPLAANI KOOSTAMISE KÄIGUS 2026. a SÜGISEL JA UUENDATAKSE PROGRAMMIS ENNE SELLE KINNITAMIST)

Arengusuund	2025 täitmine	2026 tegevused	2027–2030 plaan
Elamute liitumine kaugküttevõrkudega või kütteseadmete uuendamine Jätkatakse Euroopa Liidu perioodi 2021–2027 Euroopa Regionaalarengu Fondist rahastatava meetme elluviimist, et parandada tiheasustuspriirkondade õhukvaliteeti, asendades tahkel kütusel põhinevad kütteseadmed kaugkütte või taastuenergiaallikaid kasutavate lahendustega ning uuendades olemasolevaid küttesüsteeme.	2025. aastal jätkus meetme ettevalmistamine ja rakendamine välisõhu kvaliteedi parandamise eesmärgil. Põhidokument kinnitab, et meede oli välja töötatud ja selle eesmärk oli vähendada tiheasustuspriirkondade õhusaastet ning parandada küttesüsteemide tuleohutust ja energiatõhusust.	2026. aastal kasutatakse selle meetme elluviimiseks 1,3 mln eurot Euroopa Regionaalarengu Fondi toetust.	Jätkatakse meetme rakendamist kooskõlas rahastusperioodi 2021–2027 eesmärkidega ja seotakse see õhukvaliteedi parandamise ning hajusate heiteallikate vähendamisega.
Õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamine ja terviseriski hinnangud Jätkatakse õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamist ja täiendamist ning asukohapõhise terviseriski hinnangute süsteemi loomist, et parandada õhukvaliteedi hindamise täpsust ja teha reaajas seireinfo elanikele paremini kättesaadavaks.	2025. aastal jätkus 2022. aastal alustatud projekti elluviimine. Põhidokumendi järgi on seirevõrgustiku arendamine vajalik, et hinnata õhusaasteainete ja kasvuhoonegaaside tasemeid suuremal osal Eesti territooriumist ning pakkuda elanikele asukohapõhisemat seireinfot reaajas.	2026. aastal kasutatakse selle tegevuse jaoks 4 mln eurot Euroopa Regionaalarengu Fondi toetust. Jätkatakse seirevõrgustiku arendamist ja terviseriski hinnangute süsteemi loomist.	Jätkatakse seirevõrgustiku laiendamist, modelleerimissüsteemide kasutamist ja terviseriski hinnangute rakendamist, et parandada õhukvaliteedi juhtimist ja avalikkuse teavitamist.
Õhusaaste vähendamise programmide ja tegevuskavade rakendamine Jätkatakse õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi aastateks 2020–2030 elluviimist ning probleemsetes piirkondades õhukvaliteedi parandamise, lõhnaaine vähendamise ja müra vähendamise tegevuskavade rakendamist.	2025. aastal jätkus töö õhusaaste vähendamiseks vajalike tegevuskavade ja sekkumistega. Põhidokumendi järgi on probleemsetes piirkondades vaja hinnata välisõhu kvaliteeti, müra- ja lõhnaühendite ning rakendada heidete vähendamise tegevuskavasid.	2026. aastal jätkatakse õhusaaste vähendamise programmi rakendamist ja probleemsetes piirkondades vajalike tegevuskavade kasutamist.	Jätkatakse meetmete ja tegevuskavade sihistamist nendele sektoritele ja piirkondadele, kus 2030. aasta kohustuste täitmine on kõige keerulisem, eelkõige hajusate heiteallikate puhul.
Õhukvaliteedi direktiivi ülevõtmine ja õigusruumi ajakohastamine Uuendatakse õhukvaliteedi valdkonna õigusraami, et tagada vastavus Euroopa Liidu nõuetele ja ajakohastada õhusaastelubade süsteemi.	2025. aastal toimus ettevalmistav töö õhukvaliteedi direktiivi ülevõtmiseks ja õhusaastelubade süsteemi uuendamiseks.	Uuendatud õhukvaliteedi direktiiv (EL) 2024/2881 võetakse Eesti õigusesse üle tähtajaga 12.12.2026. Samuti uuendatakse õhusaastelubade süsteemi.	Jätkatakse ajakohastatud õigusruumi rakendamist ja selle mõju seiret.
Avalikkuse teadlikkuse tõstmine ja käitumise mõjutamine Tõstetakse elanike teadlikkust heitkoguste tekkesektoritest ja õhusaaste vähendamise võimalustest, et mõjutada eelkõige kohtkütte ja transpordiga seotud käitumist.	2025. aastal jätkus töö avalikkuse teadlikkuse tõstmiseks. Põhidokumendi järgi on vajalik jätkata „Küta õigesti!” kampaaniat ning siduda terviseriski ja õhuheidete info elanikele arusaadavasse vormi.	2026. aastal jätkatakse teavitustegevusi ja elanikkonna suunamist väiksema heitega lahenduste poole.	Jätkatakse teavituskampaaniaid ja terviseriski põhise kommunikatsiooni, et vähendada hajusatest allikatest pärinevat õhusaastet.
Kütusekvaliteedi seire ja F-gaaside vähendamise poliitika	2025. aastal jätkus kütuste kvaliteedinõuete seire mootorikütustes, vedelates biokütustes ja laevakütustes	2026. aastal jätkatakse kütusekvaliteedi juhtimissüsteemi toimimist ning F-gaaside kasutuse	Jätkatakse kütuste kvaliteedi seiret ja F-gaaside vähendamisega seotud

Tagatakse vedelkütuste kvaliteedi seire ning kujundatakse ja rakendatakse fluoritud kasvuhoonegaaside piiramise ja osoonikihi kaitse poliitikat.	ning töö F-gaaside vähendamise poliitika rakendamisega.	vähendamise poliitika rakendamist vastavalt Euroopa Liidu nõuetele.	poliitikate elluviimist kooskõlas EL kliima- ja õigusraamistikuga.
--	---	---	--

7. Programmi juhtimiskorraldus

Programmi on koostanud Kliimaministeerium koostöös asjaomaste haldusala asutustega. Programm koostatakse neljaks aastaks, pidades silmas strateegilisi eesmärke, Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi ja riigi pikaajalise strateegia „Eesti 2035“ eesmärke. Programmi eelnõu tutvustatakse Energiamaajanduse arengukava 2035 juhtkomisjonile, kellele antakse ülevaade ka programmi elluviimise seirest. Programmi kinnitab energeetika- ja keskkonnaminister pärast 2027. aasta riigieelarve seaduse vastuvõtmist ning see avalikustatakse Kliimaministeeriumi veebilehel. Programmi täiendatakse igal aastal ühe aasta võrra ning see on kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga ja riigi rahaliste võimalustega.

Programmi tegevuste eesmärke aitavad toetada tulemusvaldkonna „Kliima, energeetika ja elurikkus“ teised programmid ning tulemusvaldkonna „Elukeskkond, liikuvus ja merendus“ programmid.

Programmis seatud eesmärkide saavutamise ja mõõdikute seiramise eest vastutab Kliimaministeerium koostöös asjaomaste haldusala asutustega. Programmi täitmisest antakse aru järgmises programmis perioodil 2028-2031.

Programm annab suuna välisvahendite planeerimisele ja kasutamisele.

Programmi elluviimist juhib Kliimaministeeriumi energeetika ja maavarade asekanstler.

Vajaduse korral moodustatakse Kliimaministeeriumi poolt täiendavaid tööühmi ja korraldatakse arutelusid programmi elluviimisega seotud poolte ja huvirühmadega.

Lisa 1. 2025. a programmi ja programmi tegevuste eelarve täitmine

Tegevuste eelarve, tuhat eurot	Esiagne eelarve (tuhat eurot)	Lõplik eelarve (tuhat eurot)	Täitmine (tuhat eurot)
Energeetika, maavarade ja välisõhu programm			
Kulud	-77 029	-120 716	-104 389
Energiavarustuse tagamine			
Kulud	-894	-11 660	-11 536
Soojusenergia tõhus tootmine ja ülekanne			
Kulud	-15 728	-10 603	-10 538
Taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises			
Kulud	-33 736	-73 559	-61 699
Maapõue uurimine, kasutamine ja geoloogia alane kompetents			
Kulud	-9 715	-10 523	-7 595
Õhukvaliteedi parendamine			
Kulud	-16 955	-14 370	-13 021

Lisa 2. Programmi teenuste kirjeldus

Teenus	Eesmärk ja lühikirjeldus
Programmi tegevus 1: Energiajulgeolek ja kriisikindlus	
Elektrimajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (KLIM)	Eesmärk: Tagada elektri varustuskindlus, kvaliteet ning mõistlik (nii tarbijate kui ka elektriettevõtjate vaates) hind. Elektrimajandus panustab Eesti majanduse konkurentsivõimesse läbi tagatud varustuskindluse, turupõhiste lõpptarbijate elektrihindade ja keskkonnahoidlike lahenduste kasutamise. Elektri tootmises kasutatakse otseste primaarkütuste kasutamise kõrval ka tootmisjääke. Elektrihind Eestis kujuneb üle-euroopalisel ühisel elektriturul elektri tootjate pakkumise ning tarbijate nõudluse tasakaalupunktis. Hinna volatiilsuse ja hinnariskide vastu aitab lisaks piisava tootmisvõimsuse ja välisühenduste olemasolule ka pikaajaste turgude ja riskimaanduse instrumentide kasutus nii tootjate kui elektrimüüjate poolt. Eestis pakutakse hinnapiirkondade vahelise hinnariski maandamiseks finantstoodet FTR (<i>financial transmission right</i>) ja seda nii Eesti-Läti piiril kui ka piiril Eestist Soome. See võimaldab Eesti ja ka teistel Balti turuosalistel saada osa Põhjamaade EPADide (<i>Electricity Price Area Differentials</i>) turust, mis aitavad maandada hinnariski konkreetse hinnapiirkonna suhtes. Elektrivõrkude arendamine ei tohi kaasa tuua ülemäärast survet võrgutariifile. Valdkonda suunatakse läbi õigusaktides (eelkõige elektrituruseadus ning selle alusel kehtestatud õigusaktid) sätestatud regulatsioonide. Õigusaktide muutmine võtab aega, mistõttu on teenuse osutamisel kriitilise tähtsusega omada ülevaadet elektrituru suundumustest ning terviklikest arengutest Euroopa Liidu seadusandluses. Nii on võimalik tagada, et Eestis kehtivad õigusaktid ei takistaks elektrivaldkonnas innovatsiooni, kuid samal ajal tagaksid, et muutused toimuksid sujuvalt ning tarbijaskonna varustuskindlus oleks tagatud. Geopoliitiline olukord on Euroopas märgatavalt muutunud ja pinged pärast Venemaa agressiooni algust Ukrainas alates veebruarist 2022 on märkimisväärselt suurenenud. Kuna pinged on suurenenud, siis on viimastel aastatel suurenenud ka hübriidohtude ulatus ja intensiivsus (näiteks küberrünnakud), olgu need siis riiklike või mitteriiklike osalejate poolt toime pandud. Tõenäosus, et aset leiab hübriidohtudest tulenev häiring, on piirkonnas suurenenud, mis nõuab infrastruktuuri vastupanuvõime suurendamist ning hübriidohtude avastamist, ennetamist ja neile reageerimist.
Gaasimajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (KLIM)	Eesmärk: Gaasiturgu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamine ja edendamine vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi õigusele. Gaasimajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamise seisukohast on oluline, et Eestis oleks tagatud gaasi varustuskindlus ja tõhus turukorraldus. Riik peab koostöös neutraalse ja sõltumatu gaasi süsteemihalduriga panustama gaasi varustuskindluse, sealhulgas tarnehäiretega toimetuleku võimekuse suurendamisse ning tarneahelate mitmekesistamisse. Gaasi varustuskindluse tagamiseks on oluline roll Soome-Eesti vahelisel gaasiühendusel Balticconnector, mis alustas tööd 2020. aastal. Euroopa Nõukogu määrusega on pandud liikmesriikidele, mille territooriumil ei ole vajalikke gaasihoidlaid, kohustus hoiustada vähemalt 15 protsenti oma aastasest gaasitarbimisest teistes liikmesriikides asuvates terminalides. Eestis vastutab gaasivaru olemasolu eest Eesti Varude Keskus (EVK). Gaasimajanduse puhul on oluline olla valmis kütteperioodideks, tagada maagaasi varu ja ühtlustada Balti ja Soome turureeglistikku. Jooksvalt on vajalik tegeleda gaasivõrgu

	dekarboniseerimisega regioonis, mille peamiseks väljundiks on biometaani tootmis- ja tarbimismahtude suurendamine erinevates valdkondades.
Soojusmajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (KLIM)	Eesmärk: Kaugkütteturgu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamine ja edendamine vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi seadusandlusele. Soojusenergia töhusa tootmise ja ülekande valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamise eesmärk on tagada, et soojusmajandus on pikaajaliselt jätkusuutlik ega vaja tavapärasele majandustegevusele täiendavaid investeerimisega tegevustoetusi. Oluline on liikuda suunas, kus soojust toodetakse valdavas enamuses kohalikest ja taastuvatest kütustest ning kütusevabadest energiaallikatest ning maksimaalses ulatuses kasutatakse ära keskkonna- ja heitsoojust. Igapäevaselt tehakse tööd sellega, et saavutada programmis ettenähtud eesmärk vähendada imporditava kütuse kasutamist soojuse tootmiseks. Selleks on vaja investeerida hoonete energiatõhususse ja soojuse tootmise ja edastamise efektiivsemaks muutmisesse ning keskkonna- ja heitsoojuse tõhusasse kasutusse. Varustuskindluse tagamiseks ja energiasõltuvuse vähendamiseks on oluline kasutada järjest rohkem kodumaiseid kütuseid ning leida majanduslikult põhjendatud viise kasutada enam hoonete ja tööstuse toodetud - ja heitsoojust. Kaugkütteregulatsiooni uuendamise eesmärk on tagada elanikkonnale soodne ning süsinikuneutraalne soojusvarustus, mis ei halvenda välisõhu kvaliteeti. Lisaks on plaanis moderniseerida ka kaugkütte hinnastamise meetoodikat ehk lihtsustada kahekomponendilise hinna kehtestamist võrgupiirkondades sarnaselt Soomele ja mitmetele teistele Põhja-Euroopa riikidele. Kahekomponendilise hinna kehtestamine jääb ka tulevikus vabatahtlikuks. Samuti on hiljemalt 2050. aastaks vaja jõuda heitevaba soojus- ja jahutusmajanduseni, mis põhineb kohalikel kütustel ning parimal võimalikul tehnoloogial. Osade kaugküttepiirkondade jätkusuutlikkus on nii ettevõtjate kui ka Konkurentsiameti hinnangul kaheldav ja siin on oluline leida koos ettevõtjatega uusi lahendusi. Soojusettevõtjate tegevus peab kooskõlas regulatsiooni muutmisega jätkuvalt panustama kaugkütte hinna konkurentsivõimelisusse. Kaasatakse üha rohkem kohalike omavalitsusi, et välja selgitada tegelik energiasääst ja sellega seotud investeeringute ulatus. Kaugküttesektoril on tulevikus oluline roll taastuvelektri tarbimisjuhtimisel. Asendades maagaasil ja põlevkiviõlil töötavad kaugküttekadlad tööstuslike soojuspumpade ning soojussalvestitega, tekib võimalus elektritarbimist nihutada perioodidele, kus on rohkem taastuvelektrit turul.
Transpordikütuste valdkonna poliitika kujundamine (KLIM)	Eesmärk: Transpordikütuste turgu ja vedelkütuse varu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamine ja edendamine vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi õigusele. Teenuse eesmärk täidetakse läbi transpordikütuse valdkonda ja vedelkütuse varu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamise ja edendamise vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi õigusele. Ühtlasi tagatakse Eesti esindamine ja seisukohtade kaitsmine ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemine. Transpordikütuste valdkonna, sh vedelkütuste varu ja kriisikindluse poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine on täna reguleeritud vedelkütuse- ja vedelkütusevaru seadusega. Vedelkütuste varude (mootoribensiin, diislikütus ja lennukipetrool), moodustamiseks ja haldamiseks on loodud EVK. Taastuvate energiaallikate osakaal transpordis tarbitud energias on tagatud läbi siseriikliku õigusloome kehtestatud kohustuste. Õigusloome peab käima käsikäes turu arengutega. Piisavalt paindlik ja turuosaliste soove jälgiv õigusloome tagab võetud eesmärkide kindla ja kulutõhusa saavutamise. Transpordikütuste turukorralduse osas oleme väljumas konservatiivsest turukorraldusest, turule sisenevad uued kütused. Eesti turukorraldus korraldatakse ümber, et uued kütused turule ära mahuksid. Üha suuremat rolli etendavate alternatiivkütuste turule tuleku soodustamiseks loob riik kõigile kütuse müüjatele avatud ja

	läbipaistvad võimalused alternatiivkütuste turule paiskamiseks ja nendest toodetud statistikaga kauplemiseks ning aitab ületada turubarjääre.
Programmi tegevus 2: Puhas energiavarustus	
Taastuvenergia valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (KLIM)	Eesmärk: Eesti taastuvenergia on võrreldes teiste energialiikidega konkurentsivõimeline ning suurendab riigi energiajulgeolekut. Taastuvenergia osakaal kasvab lõpptarbimises ning primaarenergia tarbimises kasutades selleks parimat võimalikku tehnoloogiat, majanduslikult mõistlikke lahendusi ning võttes arvesse säästva arengu printsiipe. Taastuvenergia osakaal kasvab, et pakkuda soodsat elektri hindu ning hoida elektrienergia aasta keskmine hind kodutarbijate Läänemere äärsete riikidega võrreldes taskukohane. Selle tootmisliigi rajamise kiirendamine eeldab olulisi halduskorralduslikke tegevusi ja mitmete takistuste eemaldamist. KliM-i ülesandeks on riigi taastuvenergia alase õigusliku keskkonna kujundamine ja edendamine vastavalt riiklikele ja ELi kavadele, õigusaktidele ja eesmärkidele, kaasates selleks taastuvenergia valdkonnas tegutsenud huvitatud osapooli nii Eestis kui ka välismaal. Taastuvenergia valdkonna poliitika kujundamiseks ja elluviimise korraldamiseks töötatakse välja taastuvenergia osakaalu suurendamiseks loodud meetmed. Oluline tegevus on selleks soodsate tingimuste loomine läbi rahvusvahelise koostöö ning Eesti esindamise ja seisukohtade kaitsmise ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemine.
Programmi tegevus 3: Maavarad	
Maapõue poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine (KLIM)	Eesmärk: Tagada jätkusuutlik maapõuepoliitika elluviimine, Eesti maapõueressursse uuritakse ja kasutatakse teaduspõhiselt, võimalikult keskkonnahoidlikult ja ressursitõhusalt riigi majanduskasvu silmas pidades. Maavarade ning maapõue ressursside säästlikuks kasutamiseks ja kaitseks kujundatakse õigusruumi, tellitakse uuringuid ning valdkonna ekspertide kaasamiseks korraldatakse maavarade komisjoni tööd. Õigusraamistiku ja juhiste loomine, suhtlus huvigruppidega, allasutuste töö suunamine. Suurem osa mahajäetud karjäärade, ammendunud turbatootmisalade või jääksoode, varingute ja vajumite korraldamisest on planeeritud perioodi 2021–2030. a. Teenus hõlmab maapõueressursside uurimise ja kasutamise administreerimise korraldamist, maavarade kasutamise arengustrateegiade väljatöötamist ning uurimis- ja arendustegevuse tulemuslikkuse tõstmisele kaasa aitamist läbi õigusliku regulatsiooni, valdkonnaanalüüsi, partnerite ja sihtrühma kaasamise. Olulise osa moodustab teenusest geoloogilise uuringu ja maavara kaevandamislubade menetluse käigus riigi huvi määratlemise ja vajadusel Vabariigi Valitsusele vastavate materjalide ettevalmistamine. Samuti sisaldab teenus eelpoolnimetatud tegevuste toel maapõue uuringutega tegelevate riigiasutuste ja ettevõtete motiveerimist uuringu- ja arendusprojektidega alustama ning ühiskonna teadlikkuse tõstmist. Tegevus hõlmab ka kaevandamisega seotud materjali sh tööstusjäätmete järelhoolduse ja – seire korraldamist, samuti kaevandamisjäätmetega ja nende kui taasvarade uurimisega seotud muude tegevuste korraldamist (Kiviõli, Kohtla Järve tööstusjäätmete ja poolkoksi prügilate hooldusega seotud tegevused, Kukruse aherainemäe seire).
Geoloogiline kaardistamine, teabe kogumine, haldamine ja maapõueressursside kasutuselevõtu ja väärindamise uuringud (EGT)	Eesmärk: Vajalik on omada pidevat teadmispõhist ülevaadet Eesti maapõueressurssidest, nende varudest, olukorrast ning võimalustest ning jooksvalt seda infot koguda ning täiendada. Teenuse sisaldab geoloogilist kaardistamist, konkreetsete maavarauuringute teostamist ning nendega kaasnevat geofüüsikalisi, hüdrogeoloogilisi, keskkonnageoloogilisi ja meregeoloogilisi uuringuid. Lisaks tegeletakse vajadusel analüüside ja hinnangute andmisega, mis kaasnevad konkreetsete maavaragruppide võimaliku kasutuselevõtu ja väärindamisega. Vajadusel varustatakse valitsusasutusi maapõuealase vajaliku teadmispõhise informatsiooniga ja nõustatakse kasutajaid. Geoloogiline informatsioon peab olema dokumenteeritud ja tagatud peavad olema hoiutingimused. Geoloogiliste kaartide, uuringute

	ja puursüdamike materjali kogumine, süstematiseerimine ja säilitamine eeldab ka spetsiifiliste säilitustingimuste loomist ning selle materjali kättesaadavaks tegemist. Riigi infosüsteemi kuuluvate andmekogude (Eesti Geoloogiafond ja Riiklik Maavarade Register) pidamine tähendab nende haldamist ja pidevat arendamist, avalikustamist. Viiakse läbi maapõue valdkonna seireid ja uuringuid ja tegeletakse pideva teavitustegevusega.
Maapõue kasutamise ja kaitse korraldamine (KeA)	Eesmärk: Tagatud on maapõue ja seal leiduvate looduvate uurimine ja kaevandamine on säästlik, minimaalsete keskkonnanäiringutega ning tagatud on kaevandatud alade korraldamine. Teenuse raames teostatavad tegevused on: a) maavara uuringuloa andmine, b) kaevandamisloa andmine, c) kaevise võõrandamise loa andmine, d) korraldamise tagamise korraldamine, e) maapõue valdkonna tegevuste nõuetele vastavuse tagamine, f) keskkonnatasu rakendamine g) kaevandatud maavara varu mahuandmete kogumine Maavara kaevandamiseks peab kaevandaja taotlema Keskkonnaametilt kaevandamisloa ja pärast kaevandamist korraldama maa vastavalt kooskõlastatud tingimustele ja projektile. Üldgeoloogilise uurimistöö ja geoloogilise uuringu tegemiseks on vajalik uuringuluba, mille eesmärk on maavaravaru piiritlemine ja kvaliteedi hindamine. Kaevise võõrandamiseks või väikesaartel kaevandamiseks tuleb samuti taotleda luba. Maapõuekaitse valdkonnas teostatakse järelevalve-, haldus- ja süüteomenetlusi.
Programmi tegevus 4: Välisõhu kvaliteet	
Õhukvaliteedi valdkonna poliitika kujundamine ja rakendamine (KLIM)	Eesmärk: Poliitika ja meetmed rakendatud ja siseriiklikult on tagatud vastavus rahvusvaheliste ja Euroopa Liidu õigusaktide nõuetele. Parem õhukvaliteet. Õhu valdkonna õigusloome kujundamine, õigusaktide koostamine ja rakendamine. Õhukvaliteedi juhtimine ja hindamine ning avalikkuse teavitamine vastavalt EL õigusaktidele ja rahvusvahelistele kokkulepetele. Teatavate õhusaateainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi aastateks 2020-2030 rakendamine ja uuendamine. Õhukvaliteedi valdkonnaga seonduvate strateegiliste dokumentide koostamisel osalemine ja rakendamine, EL ja ÜRO otsustusprotsessis osalemine. Teadlikkuse tõstmiseks teabepäevade ja koolituste korraldamine. Fluoritud kasvuhoonegaaside piiramise ja osoonikihi kaitse alase poliitika kujundamine ja rakendamine.
Välisõhu kvaliteedi tagamine (KeA)	Eesmärk: Tagada välisõhu kvaliteedi hea seisund ning vähendada õhusaastet, et kaitsta inimeste tervist ja keskkonda. Teenuse osutamise käigus sätestatakse välisõhukaitse nõudeid, andes keskkonnakaitselube, käitlemislube, registreeringuid, sisendeid planeeringutesse jm menetlustesse, kiidetakse heaks tegevuskavasid. Lisaks teostatakse vastavate välisõhukaitseliste nõuete kontrolli nii ettevõtte saadetud dokumentide osas (nt seirearuanded, tegevuskavade aruanded) kui ka käitistes kohapeal, vajadusel rakendatakse sundi või karistatakse. Menetletakse ka välisõhu kaebusi ja korraldatakse mõõtekampaaniaid. Teenuse osutamiseks tegeletakse pidevalt pädevuse tõstmisega ja asjakohase teabe jagamisega asutusesiseselt kui ka väljapoole ning protsesside parendamisega (mh antakse sisendeid õigusloomesse).
Välisõhu andmete haldamine ja aruannete avaldamine (KAUR)	Eesmärk: Riigi aruandluskohustuste täitmine ja andmete edastamine välisõhu valdkonnaga seotud otsuste tegemiseks. Riigi kokkulepetest ja EL-i nõuetest tulenevate aruandluskohustuste täitmine, sh aruannete koostamine ja edastamine lähtuvalt rahvusvaheliselt tunnustatud või siseriiklikult kokku lepitud meetodikatele. OSIS, KYTUS jt andmekogudesse sisestatud andmete avalikustamine ja klientidele edastamine avalike rakenduste, teabepäringute ja koondülevaadete kaudu. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku

	keskkonnaseire programmi raames, välisõhu seire tegemisel ning keskkonnakaitaseluba omavate isikute käitise tegevuse aastaaruannetest.
Välisõhu valdkonna analüüside tegemine (KAUR)	Eesmärk: Analüüside, eksperthinnangute ja konsultatsioonide andmine välisõhu valdkonnaga seotud otsuste tegemiseks. Välisõhku mõjutavate andmestike analüüsimine, tulemuste tõlgendamine tellimuste kohaselt ning ekspertteadmiste jagamine. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, välisõhu seire tegemisel ning keskkonnakaitaseluba omavate isikute käitise tegevuse aastaaruannetest.

Lisa 3. Mõõdikute kirjeldus

Mõõdik/Sihttase	Mõõdiku selgitus
Tulemusvaldkonna mõõdikud	
Energia jätkusuutlikkuse indeksi koht riikide järjestuses <i>Allikas: Maailma Energeetikanõukogu</i>	ENMAK 2035 üldmõõdik. See on energia jätkusuutlikkuse indeks, mis kirjeldab riigi energiapuulgeolekut, energia kättesaadavust ja hinda ning energeetika keskkonnasäästlikkust. Indeks kajastab Eesti kohta riikide edetabelis, mida mõjutab lisaks ENMAKi elluviimise tulemustele ka teiste riikide tegevus, mistõttu on ENMAK üldmõõdik indikatiivne ning ENMAK tegevuste elluviimise edukuse hindamisel lähtutakse eelkõige alamõõdikute
Kasvuhoonegaaside heide energeetikasektoris, kt CO ₂ ev <i>Allikas: Riiklik KHG inventuur</i>	Mõõdik näitab energeetikasektorst pärinevate kasvuhoonegaaside heitkoguste mahtu CO ₂ ekvivalendina ning sektori panust kliimamuutustesse ja heitkoguste vähendamisse.
Programmi mõõdikud	
Energiajulgeoleku tagamine <i>Allikas on ENMAK 2035 Lisa 5 „Metoodika ja allikad“</i>	Mõõdik näitab energiasüsteemi võimet tagada Eesti tarbijatele kindel, katkematu ja vastupidav energiaravustus ning toime tulla energiaravustust ohustavate riskide ja kriisidega.
Energia kättesaadavus ja taskukohasus (WEC mõõdik) ¹⁰	Tegemist on riikidele antava punktiskooriga maksimumpunktidega 100. Taskukohasuse hindamisel võetakse muuhulgas arvesse: elektri hindasid kodutarbijale ja tööstusele, kodutarbijate tarbimismahtu, rahvaarvu, SKP'd, võrguühenduse olemasolu. Eesti näitajad 2023. aastal, sh kättesaadavuse ja taskukohasuse poolest oli Eesti 7. kohal 126 riigi seas WEC Energy Trilemma Index Tool
Puhta energia suhe energia lõpptarbimisse, % <i>Allikas: Eurostat, tabel nrg_ind_ren</i>	Arvutuslik EUROSTAT SHARES taastuvenergia osakaalu tabeli baasil. [nrg_ind_ren] Main indicators - share of renewable energy
Välisõhu saasteainete heitkoguste vähenemine võrreldes aastaga 2005, % <i>Allikas: Keskkonnaagentuur</i>	Mõõdik näitab, kui palju on Eestis vähenenud välisõhu paisatavate saasteainete kogus võrreldes 2005. aasta tasemega. Mõõdik võimaldab hinnata õhukvaliteeti mõjutavate saasteainete heidete vähendamise edukust pikema aja jooksul. Mõõdik kajastab eelkõige tööstusest, energeetikast, transpordist, põllumajandusest ja muudest majandussektoritest pärinevate saasteainete heitkoguste muutust. Näitaja paranemine (suurem vähenemise protsent) osutab õhusaaste vähenemisele, puhtamale elukeskkonnale ning õhukvaliteedi parandamise meetmete tõhususele.
Programmi tegevuse Energiajulgeolek ja kriisikindlus mõõdikud	
Juhitav võimsuse vajadus elektrisüsteemis <i>Allikas: Eleringi varustuskindluse aruanne</i>	Elektrisüsteemihaldur Elering hindab iga-aastaselt varustuskindluse aruande raames järgneva kümne aasta lõikes juhitavate tootmisvõimsuste vajadust, et tagada süsteemi saartalituse võimekus ja varustuskindluse norm. 2026 aastaks on Elering hinnanud saartalituse võimekuse vajaduseks 1036 MW ja 2035 aastaks tõuseb vastav vajadus 2100 MW-ni.
Elektrivõrgu rikest põhjustatud katkestuste keskmine kogukestus min tarbimiskoha kohta aastas (SAIDI) 5 aasta keskmisena <i>Allikas: Konkurentsiamet</i>	Jaotusvõrgus rikest põhjustatud katkestuste kogukestus minutides tarbimiskoha kohta aastas ehk SAIDI näitab elektrivõrgus võrguteenuse tagamise kvaliteeti. Mida väiksem on number, seda kvaliteetsemalt ja väiksema katkestuste ajaga on suutnud jaotusvõrk klientidele elektrivarustatust tagada. Energiamaajanduse arengukavaga aastani 2035 plaanitakse seada SAIDI 2035. aasta eesmärgiks jõuda elektrikatkestuste kestuses viie aasta keskmisena tasemele alla 120 min aastas alates 2035. aastast.
Eesti gaasitaristu tehniline piisavus N-1, % <i>Allikas: Gaasiülekandevõrgu arengukava</i>	Gaasivõrgu N-1 kriteerium arvestab võrgu varustuskindlust suurima rikke korral, mille puhul peab samuti varustuskindlus olema tagatud, ehk väärtus jääma üle 100 %-i.
Piisav transpordikütuste varu vastavalt	Vedelkütuse varustuskindlus on tagatud vedelkütusevaru seadusega. Selle kohaselt tuleb hoida 90 päeva tavatarbimisele vastav bensiini-, diisli- ja lennukikütuse varu,

¹⁰ Mõõdik näitab energia kättesaadavust ja taskukohasust. Hinnang põhineb WEC Energy Trilemma Indexil ning arvestab muu hulgas elektrile ligipääsu, elektri hinda kodu- ja äritarbijatele ning bensiini- ja diislikütuse hindu. Mõõdik esitatakse punktiskoorina skaalal 0–100.

vedelkütusevaru seadusele, päevade arv <i>Allikas: Eesti Varude Keskus</i>	mildest 85% paikneb Eestis. Transpordikütuste turu tõhusa toimimise tagavad vedelkütuse seadus ja alamõigusaktid
Programmi tegevuse Puhas energiavarustus mõõdikud	
Puhta energia toodangu suhe soojuse lõpptarbimisse, % <i>Allikas: Eurostat</i>	Mõõdikud näitavad kui suure osa moodustab Eestis toodetud taastuvenergia summaarsest lõpptarbimisest. Mõõdikute abil seiratakse taastuvenergia tootmise edusamme Eestis. Koostamisel olevas energiamajanduse arengukavas aastani 2035 kavandatakse kasutusele võtta mõõdikuna puhta energia osatähtsus. Tuuleenergia tootmisvõimsuse mõõdik näitab kui suures mahus on Eestisse rajatud tuuleenergia tootmisvõimsusi. Viimased Eurostati andmed pärinevad 2024. aastast, mistõttu kuvatakse viimast mõõdiku tegelikku taset 2024. aasta seisuga.
Puhta elektrienergia toodangu suhe elektritarbimisse, % <i>Allikas: Eurostat</i>	
Puhta energia osakaal transpordi lõpptarbimises, % <i>Allikas: Eurostat</i>	
Programmi tegevuse Maavarad mõõdikud	
Kriitiliste toormete uurimistööde programmi (NEP) täitmine, % <i>Allikas: Eesti Geoloogiateenistus</i>	Eesti riikliku kriitiliste toormete üldgeoloogiliste uurimistööde programmi täitmise mõõdik näitab, kui suures osas on planeeritud tegevuste etapid ellu viidud. Algtase on 0% ehk ühtegi tegevust ei ole tehtud programmi täitmiseks ning lõpptase on 100%, see saavutatakse siis, kui kõik programmis toodud tegevused on tehtud. Mõõdikut arvutatakse etappide lõikes protsentidena.
Ehitusmaavarade varustuskindlus, % <i>Allikas: Kliimaministeerium</i>	Ehitusmaavarade varustuskindluse tagamise mõõdik on koondnäitaja, mis annab lihtsustatud ülevaade ehitusmaavarade varustuskindlusest Eestis tervikuna. Mõõdik põhineb Kliimaministeeriumi kodulehel avaldatud maakondlikel andmetel ning võimaldab hinnata varustuskindluse üldisi muutusi aastate lõikes. Mõõdikut hinnatakse kord aastas II kvartalis.
Programmi tegevuse Välisõhu kvaliteet mõõdikud	
Uuendatud õhukvaliteedi seirevõrkude osakaal, % <i>Allikas: Eesti Keskkonnauuringute Keskus</i>	Mõõdik näitab, kui suur osa õhukvaliteedi seirevõrgust on uuendatud ja vastab kehtivatele nõuetele, tagades kvaliteetse ning usaldusväärse õhukvaliteedi seire Eestis. Mõõdik iseloomustab õhukvaliteedi seiresüsteemi tehnilist valmisolekut ja võimekust koguda usaldusväärseid, täpseid ning võrreldavaid andmeid välisõhu kvaliteedi kohta. Mida suurem on uuendatud seirevõrkude osakaal, seda paremini on tagatud õhusaaste tasemete jälgimine, õhukvaliteedi hindamine ning seireandmete kasutatavus keskkonnaotsuste tegemisel ja rahvusvaheliste aruandluskohustuste täitmisel.
Toetuse raames uuendatud küttesüsteemidega elamud kokku, tk <i>Allikas: Ettevõtluse ja innovatsiooni sihtasutus</i>	Mõõdik näitab toetuse abil uuendatud küttesüsteemidega elamute koguarvu ning toetuse panust energiatõhusamate ja keskkonnasäästlikumate küttelehenduste kasutuselevõttu. Mõõdik iseloomustab toetuse mõju elamufondi energiatõhususe parandamisele, kasvuhoonegaaside ja õhusaasteainete heitkoguste vähendamisele ning elanike elamistingimuste parandamisele. Samuti näitab see, kui ulatuslikult on toetuse abil edendatud üleminekut puhtamatele ja tõhusamatele küttelehendustele.